

Nr 219.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utlämnande av stödlån till jordbrukare i anledning av svartrostskador på vete av 1951 års skörd m. m.; given Stockholms slott den 19 oktober 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Sam B. Norup.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås att amorteringslån (stödlån) under vissa villkor skola kunna beviljas de jordbrukare, som år 1951 tillfogats betydande förluster genom svartrostangrepp å vete eller stormskador å oljeväxter. Lånen föreslås skola löpa med 4 procent ränta och amorteras under en tid av fem år. I särskilda fall skall amorteringstiden kunna förlängas till tio år. För ändamålet äskas ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
19 oktober 1951.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Norup, fråga om statligt stöd åt jordbrukare för svartrostskador på vete av 1951 års skörd m. m. samt anför därvid.

I skrivelse den 2 oktober 1951 har *statens jordbruksnämnd* föreslagit, att staten skall lämna tillfällig kredithjälp åt odlare, vilka genom svartrostangreppen på årets veteskörd försatts i en allvarlig ekonomisk situation. Kredithjälpen föreslås skola få formen av amorteringslån enligt i huvudsak de regler, som gälla för utlämnande av stödlån åt jordbrukare i anledning av regnskador hösten 1950.

Jordbruksnämnden anför att årets veteskörd genom svartrostangrepp utsatts för betydande såväl kvantitativa som kvalitativa skador. Nämnden finner det ännu icke möjligt att säkert uttala sig om skadornas omfattning men framhåller att vårvetet blivit mest utsatt och att skadorna inom vissa områden närmast kunna betecknas som katastrofala. Beträffande skadorna omfattning anføres vidare.

En viss uppfattning om skadornas storlek kan erhållas genom en jämförelse mellan jordbruksnämndens uppskattning av veteskörden på grundval av årsväxtrapporterna per den 31 augusti och motsvarande uppskattning per den 16 juli. En sådan jämförelse ger vid handen, att skörderesultatet mellan dessa tidpunkter skulle ha minskat med omkring 100 000 ton. Nedgången är helt att tillskriva svartrostangreppen. Inom de områden, där angreppen varit starkast, är minskningen stor, medan den inom områden, som blott i mindre grad eller ej alls angripits, är relativt obetydlig eller obefintlig. Skördeminskningen mellan rapporttillfällena utgör i Skåne 40 procent för både höst- och vårvete, i Blekinge 35 procent för höstvete och 50 procent för vårvete, i Kalmar läns södra del och Gotland 10 å 15 procent för höstvete och 20 å 30 procent för vårvete, i Östergötland omkring 15 procent för båda veteslagen samt i Örebro län 10 procent för höstvete och 30 procent för vårvete. Det finns grundad anledning antaga, att skadorna i verkligheten äro större än vad de nu nämnda procentalen antyda. Rapporterna per den 16 juli torde i rätt stor utsträckning ha påverkats av

de ogynnsamma väderleksbetingelserna under försommaren. Därest svartrostangreppen icke kommit, skulle med säkerhet de gynnsamma väderleksbetingelserna efter den 15 juli ha medfört en rätt betydande förbättring av skörderesultaten. Denna förbättring har nu helt uteblivit och förbytts i en betydande kvantitativ nedgång. Vidare bör hänsyn tagas till att tröskningsresultaten endast i begränsad omfattning voro kända den 31 augusti. De tröskningsresultat, som kommit fram efter den 31 augusti, visa att man vid denna tidpunkt i viss utsträckning underskattat skadorna. Det är därför troligt att en beräkning av skadornas omfattning på grundval av årsväxt-rapporterna per den 15 oktober kommer att uppvisa större skador än uppskattningen per den 31 augusti. Någon mera preciserad beräkning av skadornas storlek kan dock inte göras förrän uppgifterna från denna rapportering blivit bearbetade, vilket beräknas ske först i början av november.

Med hänsyn till svartrostangreppens svårighetsgrad och abnorma karakter anser jordbruksnämnden det rimligt, att åtgärder från statens sida skola vidtagas för att ge de odlare, som genom angreppen försatts i en allvarlig ekonomisk situation, möjlighet att genom tillfällig kredithjälp övervinna sina ekonomiska bekymmer. Däremot anses direkta bidrag för att täcka de förluster, som åsamkats odlarna, i detta sammanhang icke böra ifrågakomma. Skördeskadorna komma nämligen att påverka jordbrukskalkylen och bli alltså aktuella vid de förhandlingar om prissättningen på jordbruksprodukter för tiden januari—augusti 1952, som inom kort skola äga rum mellan jordbruksnämnden och jordbrukets organisationer.

I fråga om grunderna för lånehjälpen föreslår jordbruksnämnden — efter samråd med representanter för Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk — att reglerna för stödlån i anledning av regnskadorna hösten 1950 (kungörelsen den 8 juni 1951, nr 369, om stödlån till jordbrukare) i huvudsak skola tillämpas. I denna fråga anför nämnden följande.

I överensstämmelse med vad som tillämpades beträffande lån i anledning av regnskadorna böra endast sådana jordbrukare beviljas lån, vilkas vete-skörd blivit väsentligt nedsatt genom angrepp av svartrost och som därigenom råkat i sådana svårigheter, att de äro i trängande behov av ekonomiskt bistånd. Enligt berörda kungörelse nr 369/1951 må stödlån beviljas för inköp av utsäde, gödningsämnen, fodermedel, kreatur eller annat, som erfordras för jordbruksdriftens upprätthållande eller för betalning av överhängande gäld. Samma bestämmelser torde böra gälla för stödlån på grund av svartrostangrepp. Det sistnämnda ändamålet, betalning av överhängande gäld, torde i förevarande fall ofta komma att åberopas. Det är nämligen vanligt att likviden för brödsädsgrödorna användes för betalning av kredit, som tidigare lämnats för utsäde, gödningsämnen m. m. Stödlån för regnskadorna må icke överstiga 3 000 kronor. Denna summa får dock efter lantbruksstyrelsens medgivande ökas till högst 5 000 kronor om synnerliga skäl därtill föreligga. Stödlån äro nu räntefria och må beviljas även utan att låntagaren lämnar säkerhet för dem. Även dessa bestämmelser torde böra gälla för lån i samband med skador av svartrost. I flertalet fall torde nu nämnda regler tillgodose kreditbehovet för det mindre jordbruket och för de medelstora bondejordbruket. Med hänsyn till att svartrostangreppen i

vissa fall äro mycket svårartade och särskilt kännbart drabba odlare, vilkas jordbruk i hög grad är inriktat på brödsädsodling — en driftsform som på senare tid uppmuntrats av myndigheterna — synes det emellertid rimligt, att maximibeloppet för stödlånen höjes till 10 000 kronor. I detta sammanhang kan nämnas, att från sydöstra Skåne rapporterats hektarskördar ned till 400 kilogram mot normalt omkring 3 000 kilogram. I den mån lån beviljas till högre belopp än vad som är möjligt enligt reglerna i kungörelsen nr 369/1951 torde emellertid ränta böra betalas för det överskjutande beloppet. Räntesatsen kan härvid lämpligen fastställas till 4 procent, motsvarande statens normalränta. Vid bedömning av frågan huruvida säkerhet för lån skall lämnas eller ej bör hänsyn i första hand tagas — förutom till låntagarens möjligheter att prestera sådan säkerhet — till vederbörandes skötsamhet och allmänna pålitlighet i ekonomiska ting. Om risk förefinnes att lånet icke kommer att användas för avsett ändamål, bör självfallet säkerhet krävas. I fråga om administrationen av låneverksamheten synas bestämmelserna i förenämnda kungörelse kunna tillämpas oförändrade. Detta innebär att lånen skola sökas och beviljas hos lantbruksnämnderna. Det är angeläget att de uppgifter, som infordras om sökandenas ekonomiska ställning och om skördeutfallet, i vad angår andra grödor än vete, icke göras mera detaljerade och omfattande än som kan anses oundgängligen erforderligt för att bedöma hjälpbehovet.

Beträffande medelsbehovet framhåller jordbruksnämnden att det för närvarande är mycket svårt att beräkna hur stort sammanlagt belopp som kommer att erfordras för att lämna stödlån enligt de riktlinjer, som nu föreslagits. På grundval av en mycket ungefärlig uppskattning av kreditbehovet har jordbruksnämnden funnit sig böra föreslå att för ändamålet skall anvisas ett investeringsanslag av 15 miljoner kronor. Skulle det visa sig, att detta belopp icke förslår, förutsätter nämnden att möjlighet skall finnas att äska ytterligare medel av 1952 års riksdag.

Jordbruksnämnden anför slutligen, att det från jordbruksrepresentanternas sida understrukits att behovet av kredithjälp redan nu gör sig gällande i stor utsträckning och att det därför är önskvärt, att beslut i frågan skall fattas skyndsamt. Med hänsyn härtill föreslår nämnden, att ärendet skall behandlas snabbast möjligt och att proposition skall föreläggas 1951 års höstriksdag.

I remissutlåtande den 10 oktober 1951 förklarar *statskontoret* sig icke ha något att erinra mot de föreslagna stödlånen eller grunderna för dessas beviljande. Ämbetsverket ifrågasätter dock om anledning finnes att göra bestämmelserna tillämpliga för sådana delar av landet, som hittills undandragit sig att deltaga i det statsunderstödda berberisbekämpandet. Statskontoret uttalar vidare att det givetvis är svårt att bedöma lånebehovet men erinrar dock om att ansökningar om stödlån för skador å 1950 års skörd icke inkommit till sammanlagt större belopp än i runt tal 120 000 kronor, vilket motsvarar allenast 4 procent av det anvisade anslaget.

Departementschefen.

Ehuru de skador, som svartrostangreppen vållat å 1951 års veteskörd, ännu icke helt kunna överblickas, står det klart, att de äro mycket omfattande. Det inkomstbortfall, som de medfört för jordbruket i dess helhet, bör givetvis beaktas vid behandlingen av frågan om prissättningen å jordbrukets produkter för återstoden av innevarande produktionsår, d. v. s. för tiden den 1 januari—den 31 augusti 1952. Härjämte är det emellertid enligt min mening nödvändigt att det allmänna skall vidtaga åtgärder för att hindra att de jordbrukare, som genom svartrostskadorna fått vidkännas mera betydande förluster, skola råka i ekonomiska svårigheter på grund därav. Jag ansluter mig alltså till statens jordbruksnämnds uppfattning att möjlighet bör skapas att för detta ändamål utlämna stödlån till dylika jordbrukare. Däremot kan jag ej helt ansluta mig till nämndens förslag ifråga om utformningen av stödet. Enligt detta skulle de statliga hjälpåtgärderna utformas på i huvudsak samma sätt som det stöd, vilket lämnades jordbrukarna i anledning av 1950 års regnskador, med de skillnaderna att maximalbeloppet för lån skulle höjas till 10 000 kronor samt att ränta skulle erläggas å lånebelopp över 3 000 kronor. Den situation som nu föreligger avviker emellertid från den, som ledde till införandet av bestämmelser om stödlån med anledning av regnskadorna hösten 1950, bland annat såtillvida, att skadorna på grund av svartrostangreppen ofta torde uppgå till väsentligt större belopp för de enskilda odlarna. Den lånegräns som stadgades i fråga om stödlånen för 1950 års regnskador är därför uppenbarligen för låg. Med hänsyn ej minst till att det här sålunda kan bli fråga om förhållandevis betydande belopp synes det å andra sidan mindre lämpligt, att lånen skola vara helt räntefria. Den av jordbruksnämnden föreslagna lösningen, enligt vilken lånen skulle vara räntefria upp till ett lånebelopp av 3 000 kronor men löpa med ränta för överskjutande del av lånet, synes i detta fall ej heller ändamålsenlig. Med utgångspunkt från att lånen endast böra ha till syfte att avhjälpa föreliggande kreditsvårigheter förordar jag därför att lånen i sin helhet skola löpa med ränta. Härvid har jag även beaktat att man i så fall bör kunna avstå från den stränga behovsprövning, som föreskrevs i fråga om stödlånen för 1950 års skördeskador, och även i övrigt kunna förenkla låneförfarandet.

I enlighet med vad jag nu anført böra enligt min mening stödlånen i anledning av skördeskadorna till följd av årets svartrostangrepp utformas på i huvudsak följande sätt. En förutsättning för lån bör givetvis vara att vederbörande lidit mera betydande skördeminskning på grund av svartrostangreppen och med hänsyn därtill kan antagas vara i behov av ekonomiskt bistånd. Någon ingående prövning av lånesökandens ekonomiska ställning bör dock icke behöva företagas utan det väsentliga bör vara, att den inkomstminskning som svartrostangreppen medfört, är av sådan storleksordning att den måste antagas medföra ett lånebehov för sökanden. Något visst maximalbelopp för lånen synes ej böra uppställas. Däremot torde lämpligen kun-

na föreskrivas att lån som regel ej bör beviljas till större belopp än som motsvarar 50 procent av den inkomstminskning, som svartrostangreppet medfört. Räntan synes lämpligen kunna bestämmas till 4 procent. Amorteringstiden torde i enlighet med vad jordbruksnämnden föreslagit normalt böra vara fem år med rätt för lantbruksnämnden att i särskilda fall medge förlängning till högst 10 år. För lån torde normalt böra krävas säkerhet. Anspråken på säkerhet torde dock ej böra sättas så höga, att de otillbörligt försvåra långivningen i sådana fall där det med hänsyn till låntagarens personliga egenskaper och förhållandena i övrigt finnes anledning antaga att lånesökanden skall kunna fullgöra sin betalningsskyldighet. I anslutning till vad som för närvarande är föreskrivet beträffande de avskrivningslån, som lantbruksnämnderna bevilja för inre och yttre rationaliseringsåtgärder, torde därför som huvudregel böra uppställas att för lån skall ställas säkerhet, som lantbruksnämnden finner tillfredsställande ur det allmännas synpunkt. Från detta krav bör emellertid kunna göras eftergift om lånebeloppet ej överstiger 1 000 kronor eller om det, vid lån av högre belopp, möter svårigheter för sökanden att ställa dylik säkerhet och nämnden finner sannolikt att han kommer att fullgöra honom åliggande betalningsskyldighet.

Vid sidan av de förluster, som uppstått genom svartrostangreppen, ha emellertid jordbrukarna sommaren 1951 på sina håll även tillfogats betydande förluster genom stormskador å oljeväxtgrödor. Det synes lämpligt att stödlån skall kunna utgå även för dylika skador i enlighet med de regler som nu angivits.

I överensstämmelse med det anförda har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till kungörelse om stödlån till jordbrukare, som lidit skada genom svartrost m. m. Förslaget torde få såsom *bilaga* fogas till protokoll.

Vad angår storleken av de medel, som böra ställas till förfogande, kan först nämnas att låneanspråken beträffande stödlånen i anledning av regnskadorna hösten 1950 varit mycket små och torde komma att stanna vid mellan 200 000 och 300 000 kronor. Detta torde till stor del ha sin förklaring i att skadorna, ehuru sammanlagt betydande, i regel för varje enskild jordbrukare ej uppgått till större belopp än han kunnat bära utan att behöva taga i anspråk de statliga lånemöjligheterna. Beträffande svartrostskadorna torde man emellertid, såsom jordbruksnämnden anført, böra räkna med ett avsevärt större lånebehov. Utformas lånebestämmelserna på sätt jag nu förordat torde detta vidare komma att medföra att låneanspråken ökas utöver vad jordbruksnämnden beräknat. Med hänsyn härtill anser jag ett något större belopp än det som angivits i jordbruksnämndens skrivelse, eller förslagsvis 20 miljoner kronor, böra anvisas. Anslaget synes böra uppföras å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd samt benämnas Stödlån till jordbrukare. Skulle låneanspråken överstiga detta belopp, bör möjlighet finnas att vid 1952 års riksdag begära ytterligare anslag för ändamålet.

Slutligen synes den del av det våren 1951 anvisade investeringsanslaget å 3 000 000 kronor, som ej tages i anspråk för utlämnande av stödlån i anledning av regnskador, böra få användas för nu ifrågavarande ändamål.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Stödlån till jordbrukare* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils Grass.

Förslag
till
**kungörelse om stödlån till jordbrukare som lidit skada
genom svartrost m. m.**

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Jordbrukare, vars skörd år 1951 blivit väsentligt nedsatt genom angrepp av svartrost å vete eller stormskador å oljeväxter och som på grund därav är i behov av ekonomiskt bistånd, må kunna erhålla lån av statsmedel enligt bestämmelserna i denna kungörelse.

2 §.

Låneverksamheten skall under lantbruksstyrelsens tillsyn omhändersavas av lantbruksnämnderna, vilka äga bevilja lån i den utsträckning Kungl. Maj:t efter framställning av lantbruksstyrelsen anvisar medel därtill. Vid låneverksamhetens bedrivande skola lantbruksnämnderna samarbeta med hushållningssällskapen.

3 §.

Lån må i allmänhet ej beviljas till högre belopp än som motsvarar hälften av den förlust sökanden beräknas hava lidit genom svartrostangreppet eller stormskadan.

För lån skall ställas säkerhet, som lantbruksnämnden finner tillfredsställande ur det allmännas synpunkt. Från detta krav må dock göras eftergift, om lånebeloppet ej överstiger ettusen kronor eller om det, vid lån å högre belopp, möter svårigheter för sökanden att ställa dylik säkerhet och nämnden finner sannolikt att han kommer att fullgöra honom åliggande betalningsskyldighet.

4 §.

Å lån skall gäldas ränta efter 4 procent om året.

Lån skall återbetalas genom amortering med en femtedel om året med början år 1953. Om särskilda skäl föreligga, må lantbruksnämnden medgiva förlängning av amorteringstiden till högst tio år.

5 §.

Ränta och amortering skall för varje kalenderår inbetalas till lantbruksnämnden före årets utgång. Å amorteringsbelopp som ej erlägges inom föreskriven tid skall från förfallodagen tills betalning sker gäldas dröjsmålsränta efter 5 procent om året.

6 §.

Ansökan om lån skall göras hos lantbruksnämnden före den 1 mars 1952 och skall innehålla uppgift om storleken av den förlust sökanden anser sig hava lidit genom angrepp av svartrost eller stormskada å oljeväxter år 1951.

Lantbruksnämndens beslut rörande låneansökning skall ofördröjligen tillställas sökanden.

Beviljat lån utbetalas, mot förskrivning å beloppet, genom lantbruksnämndens försorg.

7 §.

Lantbruksnämnd må uppsäga lån till omedelbar betalning, om det befinnes, att låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande, eller låntagaren åsidosätter sina förpliktelser i fråga om räntelikvid eller amortering. Å uppsagt kapitalbelopp som ej omedelbart erlägges skall från uppsägningsdagen tills betalning sker gäldas dröjsmålsränta efter 5 procent om året.

8 §.

Uppkommer fråga om avskrivning av fordran på grund av utlämnat lån, skall ärendet underställas Kungl. Maj:t.

9 §.

De närmare föreskrifter som erfordras för tillämpning av denna kungörelse meddelas av lantbruksstyrelsen.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.